

Література

1. Краюшкіна Т. В. Мир семейных отношений в русских народных волшебных сказках. Владивосток : Дальнаука, 2005. 204 с.
2. Мушкетик Л. Г. Жіночі персонажі української чарівної казки. *Народознавчі зошити*. 2016. № 3. С. 686–695. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2016_3_21 (дата звернення: 21.06.2020).
3. Мушкетик Л. Г. Персонажі української народної казки : монографія. Київ : Український письменник, 2014. 360 с.
4. Новик Е. С. Система персонажей русской волшебной сказки. *Типологические исследования по фольклору* : сборник статей памяти В. Я. Проппа (1895–1970). Москва, 1975. С. 214–246.
5. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки. Москва : Лабиринт, 1998. URL: <https://cutt.ly/Vd71Q3V> (дата звернення: 22.06.2020).
6. Тиховська О. М. Жіночі ініціації в чарівних казках Закарпаття. *Вісник Ужгородського університету. Сер. Філологія*. 2009. Вип. 21. С. 115–119.
7. Українські народні казки / за ред. М. І. Дорошенко. Львів : Каменяр, 1978. 223 с.
8. Українські народні казки / упоряд. Л. Ф. Дунаєвська. Київ : Веселка, 1991. 367 с.

ВІДМІННОСТІ ДІВЧАТОК І ХЛОПЧИКІВ РАНЬОГО ДИТЯЧОГО ВІКУ ТА ЇХ УРАХУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Світлана ПОТОРОЧА

Дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) №25 «Зірочка» загального розвитку дітей
Ніжинської міської ради Чернігівської області,
potorocha.sv@gmail.com

Раннє дитинство є важливим періодом формування життєвої компетентності дитини. Розвиток самосвідомості дозволяє малюку вже у 2–3 роки визначати свою належність до жіночої чи чоловічої статі, а також розрізнити стать однолітків – дівчаток і хлопчиків. Показником повноцінного особистісного зростання дитини раннього дитячого віку є своєчасний, відповідний до віку розвиток статевої самосвідомості та статевої поведінки.

Слід зазначити, що проблема відмінностей між особами жіночої та чоловічої статі, урахування їх фізіологічних, психологічних і соціальних особливостей, досліджувалася багатьма вітчизняними та зарубіжними психологами і педагогами, зокрема В. Єремєєвою, Т. Говорун, Д. Ісаєвим, В. Каган, О. Кікінежді, Я. Коломинським, І. Коном, О. Кононко, Л. Олійник, Т. Титаренко, Т. Хрїзман та іншими. Зокрема, науковцями було визначено особливості перебігу процесів ідентифікації та диференціації на різних етапах онтогенезу; зазначено роль дорослого у процесі статевого виховання дітей дошкільного віку, охарактеризовано залежність вибору ігрових ролей та іграшок від статевої належності малюка, описано специфіку формування статевої свідомості та статевої поведінки.

Науковцями визначено, що у період 2–3 років закладаються основи статевої самосвідомості та формуються навички статевої поведінки, коли:

– у два роки малюк знає свою стать, називає її, однак ще не в змозі пояснити, чому це так;

– у три роки, із формуванням характеру підростаючої особистості і в контексті її становлення, малюк починає цікавитися питаннями, які стосуються відмінностей між представниками жіночої та чоловічої статей, їхньої поведінки, діяльності тощо. Саме у цей період діти починають задавати дорослим запитання: «звідки я взявся?», «звідки беруться діти?».

На думку О. Кононко, на кінець раннього дитячого віку малюк знає і називає свою стать і стать людей, які його оточують, спираючись на зовнішні, типові для жінок (дівчаток) і чоловіків (хлопчиків) ознаки [2, с. 142]. Цю ж думку підтримує Н. Флотська, вказуючи на те, що в період раннього дитинства малюк ідентифікує себе з дорослими, опановує своє фізичне «Я», а також знає власне ім'я, яке безпосередньо пов'язане зі статтю [3, с. 17].

Учена О. Кононко визначила відмінності між дівчатками та хлопчиками раннього дитячого віку, які стосуються психофізіологічних і соціальних характеристик, що можуть слугувати орієнтиром у вихованні та розвитку. Зокрема, у фізичному розвитку, хлопчики пізніше за дівчаток вчать ходити, проте у них краще розвинена м'язова активність, рухи більш вправні, виявляють більшу спритність. У той же час, дівчатка більш обережні у своїх рухових діях, спираються на ближній зір і граються в обмеженому просторі. Також відрізняються сприймання та уважність у дівчаток і хлопчиків. Дівчатка тонше реагують на шуми, мають більш високу шкірну чутливість, натомість хлопчики мають більш високу гостроту зору та слуху, а також краще диференціюють запахи. Уважність малюків напряму пов'язана з виникненням цікавості до різних видів діяльності, хоча дівчатка більше орієнтуються на соціальну значущість тієї діяльності, до якої залучаються.

Пізнавальний розвиток малюків 2–3 років є дещо відмінним залежно від статі дитини. У хлопчиків вона пов'язана із різними сферами життєдіяльності, а у дівчаток – із людиною, взаєминами та побутовими ситуаціями. Емоційний розвиток відрізняється силою емоцій, способами їх демонстрування, тоді коли хлопчики, навіть при високій емоційній силі не намагаються показати своїх переживань, дівчатка виявляють емоції більш активно, навіть ззовні. Адаптація до нових умов у дівчаток протікає більш емоційно спокійно, як і відновлення після стресу.

Важливим елементом зростання дітей раннього віку є розвиток їхнього мовлення, що теж має свої відмінності. Так, хлопчики рідко вербалізують власні переживання, у них краще розвинена сторона мовлення, яка пов'язана із пошуком асоціативних зв'язків, прийняттям несподіваних рішень, виявом кмітливості. Словниковий запас дівчаток більший, проте їх відповіді дещо одноманітніші за змістом. Добре засвоївши слова, дівчатка раннього дитячого віку здатні до більш розгорнутих розповідей, деталізації подій. У них гарно формується «виконавська частина» мовлення.

Проаналізувавши деякі відмінності, робимо висновок про те, що усі вони обов'язково мають бути враховані дорослими у процесі розвитку та виховання малюків. Головну роль у цих процесах відіграють сім'я та заклад дошкільної освіти.

Кожна із зазначених інституцій має свою функцію, сутність якої можна розкрити у подальших дослідженнях.

У закладі дошкільної освіти, у групі дітей раннього віку, здійснюється цілеспрямований педагогічний вплив на розвиток та виховання дитини, відбувається її особистісне зростання. Перш за все, статева ідентичність, яка формується у дітей, може більш активно визначатися в ігровій та зображувальній діяльності, для цього педагог може пропонувати цікаві сюжети, елементи роботи, які демонструють певні моделі поведінки у грі тощо. Також варто наголосити на важливості створення емоційно-розвивального та предметного середовища для дітей обох статей раннього віку.

Література

1. Доронова Т. Н. Как воспитывать девочек и мальчиков 3–4 лет. Москва : Центр «Школьная книга», 2014. 64 с.
2. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в ранньому дитинстві : навчальний посібник Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 255 с.
3. Флотская Н. Ю. Развитие половой идентичности в онтогенезе: автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. психол. наук : 19.00.13. Санкт-Петербург, 2006. 50 с.

НЕДИСКРИМІНАЦІЙНА ОСВІТА: МІСІЯ МОЖЛИВА

Ольга РАССКАЗОВА

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

olgarasskazov69@gmail.com

Останнє десятиліття позначилося неухильним зростанням суспільної та наукової уваги до питань встановлення гендерної рівності й недискримінації у різних сферах життя людей в Україні. Однією з перших галузей, де ці питання почали голосно обговорюватися та відбулися відповідні зрушення стала сфера освіти. Майже з початку 2000-х рр. у вишах почали створюватися центри гендерної освіти, робота яких послідовно спрямовувалася на втілення основних положень Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» тощо. Ці структурні науково-дослідні підрозділи закладів вищої освіти забезпечили надання науково-практичної допомоги викладачам і студентам щодо впровадження ідей гендерної рівності в освітній процес, шляхом імплементації гендерного складника до змісту соціально-гуманітарних дисциплін, проведення виховних заходів, організації науково-дослідної роботи щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації всіх форм дискримінації, запобігання насильству в усіх сферах життя суспільства, протидії торгівлі людьми тощо.

У 2012 р. центри гендерної освіти поєдналися в єдину Всеукраїнську мережу осередків гендерної освіти, яку було створено за ініціативи Харківського обласного